

Komponenty PC, dvojková soustava, Booleova algebra

Převody čísel mezi pozičními soustavami

Ne vždy máme k dispozici obvyklých 10 číslic: 0, 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9. Někdy jenom 2 (tj. 0 a 1), jindy 8 (tj. 2^3) nebo 16 (tj. 2^4) nebo dokonce 36 (10 číslic + 26 písmen). Každá číslice v poziční soustavě má svoji

- **jmenovitou hodnotu** – hodnota samotné číslice bez ohledu na pozici v čísle
- **pozici** – pořadové číslo zprava (...3, 2, 1, 0)
- **váhu** – mocnina základu na pozici (...8, 4, 2, 1)
- **hodnotu** – součin váhy a jmenovité hodnoty číslice (např. $0 * 8 = 0$, $1 * 8 = 8$); součet všech těchto hodnot dává hodnotu celého čísla

Při převodech mezi soustavami používáme dva algoritmy (volíme podle toho, ve které soustavě se nám lépe počítá, příp. přepočítáváme přes desítkovou):

- násobíme jmenovité hodnoty číslic váhami a sečteme součiny: $(101)_2 = (1*(2*2*1) + 0*(2*1) + 1*(1))_{10} = 5$
- naopak: postupně dělíme celou hodnotu čísla základem soustavy a sepisujeme zbytky:
 $5 =$
 $4 + 1 =$
 $(2 + 0) * 2 + 1 =$
 $((1 * 2) + 0) * 2 + 1)_{10} =$
 $(101)_2$

Jde to ovšem i takhle (z desítkové do dvojkové prvním způsobem):

$$(107 = 1 * 100 + 0 * 10 + 7)_{10} = (1 * 1100100 + 0 * 1010 + 111 = 1100100 + 111 = 1101011)_2$$

Přepočty názorně viz [tabulka](#)

Úkoly

- Ukažte dvě vstupní a jedno výstupní zařízení počítače.
- Ukažte v počítači procesor, paměť RAM, základní desku a zdroj.
- Převedte číslo 83 z desítkové do dvojkové soustavy a ukažte postup výpočtu.
- Převedte číslo 1100011 z dvojkové do desítkové soustavy a ukažte postup výpočtu.

Pracujte ve dvojicích. Za každý splněný úkol si dejte oba zapsat čárku do hodnocení!

Výroky

Výroky jsou věty buď pravdivé, nebo nepravdivé. Např.:

- Jedenáct je prvočíslo.
- Jedna a jedna jsou tři.
- $3 + 4 = 7$
- Žížala je obratlovec.

Není-li věta ani pravdivá, ani nepravdivá, není to výrok. Např.:

- Umyj si ruce.

- Kolik je hodin?

Potíže jsou s nejednoznačnými větami, které jsou buď nejednoznačné (třeba o krvavém západu), přibližné (hodně, málo), subjektivní (ošklivý / hezký), závislé na okolnostech nebo souvislostech (venku je chladno -- kde venku? komu je chladno?)

Výroky můžeme spojovat výrokovými spojkami (též operacemi nebo funkcemi). Tak vznikají **výroky složené**. Jejich pravdivost a nepravdivost určujeme pomocí

- pravdiel (příp. zákonů výrokové logiky)
- pravdivostních tabulek (nejsou nekonečné, ba ani příliš rozsáhlé)

Viz [logika](#) nebo [Výroková logika I](#) nebo [Propositional Logic](#).

Na pokusy (právě tak jako na programování umělé inteligence nebo expertních systémů) se hodí jazyk *Prolog*, zjednodušenou verzi najdete [zde](#).

Úkoly

1. Zadejte program:

```
prsi.
mrzne.
jeChladno <= prsi.
jeVlhko <= prsi.
jeNaledi <= prsi and mrzne.
```

Vyzkoušejte dotazy:

- ? jeVlhko.
- ? jeNaledi.

Pozn.: každý dotaz se musí vyhodnotit zvlášť, zvláštním spuštěním prologu.

2. Zadejte program:

```
jeRodic(adam,abel).
jeRodic(adam,kain).
jeRodic(adam,jarmila).
jeRodic(kain,enocho).
jePredek(X,Y) <= jeRodic(X,Y).
jePredek(X,Y) <= jeRodic(X,Z) and jePredek(Z,Y).
```

Vyzkoušejte dotazy:

- ? jeRodic(adam,X).
- ? jePredek(adam,X).

3. Doplňte další tvrzení a pravidla:

- Adam je muž.
- Eva je žena.
- Eva je rodič Abela.
- Eva je rodič Kaina.
- Otec osoby X je rodič osoby X a zároveň muž.

- Matka osoby X je rodič osoby X a zároveň žena.

Vyzkoušejte dotazy:

- Je Adam otcem Kaina?
- Je Adam otcem Enocha?
- Je Eva matkou Abela?

4. Vymyslete pravidlo, které určí, že dvě osoby jsou bratři

jsouBratri(X,Y) <= ...

Vyzkoušejte, zda

- Kain a Abel jsou bratři
- Enoch a Adam jsou bratři
- Kain a Jarmila jsou bratři

Pracujte ve dvojicích. Za každý splněný úkol si dejte oba zapsat čárku do hodnocení!

Booleova logika, Booleova algebra

Nápad [George Boolea](#) z poloviny 19. století – tenkrát se mu každý smál. Po 100 letech využili jeho nápad konstruktéři prvních počítačů ...a využíváme jej stále (a Booleovi se už neposmíváme).

- logický součin (konjunkce, "a"): $0 \cdot 0 = 0$, $0 \cdot 1 = 0$, $1 \cdot 0 = 0$, $1 \cdot 1 = 1$
- logický součet (disjunkce, "nebo"): $0 + 0 = 0$, $0 + 1 = 1$, $1 + 0 = 1$, **$1 + 1 = 1$**
- negace (doplněk do 1 – z 0 dělá 1 a naopak): $1 - 0 = 1$, $1 - 1 = 0$

Je celkem 16 logických funkcí 2 argumentů.

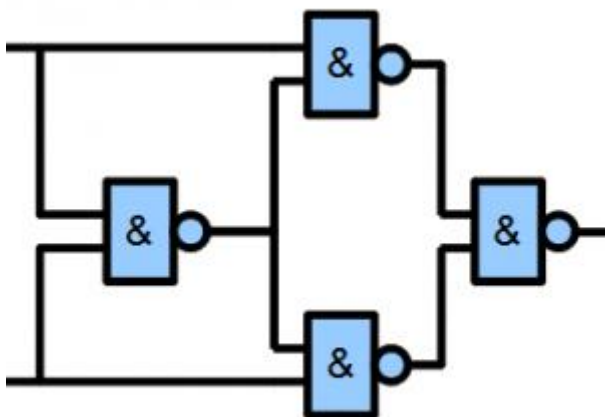
x	0101		název funkce
y	0011		
f	0000		0
	0001		konjunkce
	0010		negovaná implikace $y \rightarrow x$
	0011		y
	0100		negovaná implikace $x \rightarrow y$
	0101		x
	0110		xor (nonekvivalence, výlučné nebo)
	0111		disjunkce
	1000		nor (negovaná disjunkce)
	1001		ekvivalence $x=y$
	1010		negace x
	1011		implikace $x \rightarrow y$
	1100		negace y
	1101		implikace $y \rightarrow x$
	1110		nand (negovaná konjunkce)

Některé funkce se dají vyjádřit pomocí jiných, např. $(a \vee b)$ se dá zapsat pomocí konjunkce a negací jako $(a' \wedge b')$. Soubor funkcí, pomocí nichž se dají vyjádřit všechny ostatní, se nazývá **úplný soubor**. V logice se obvykle vystačí se 3 funkcemi: konjunkce, disjunkce a negace. V [elektronice](#) stačí jediná, typicky NAND (negovaná konjunkce) – integrovaný obvod *Texas Instruments SN7400* z roku 1966 obsahuje 4 nandy a dá se z něj zapojit cokoli (složité logické funkce mnoha proměnných, aritmetické jednotky, paměti... třeba celý počítač). Tato unifikace umožnila vyrábět velké množství velmi laciných součástí pro konstrukci počítačů.

Viz [Booleova algebra](#), [Booleova logika](#) nebo [tato tabulka](#).

Úkoly

- V tabulkovém kalkulátoru vytvořte vzorce na výpočet operací AND, OR a NOT.
- V tabulkovém kalkulátoru vytvořte vzorec na výpočet operace NAND (negovaná konjunkce).
- Napište tabulku pravdivostních hodnot operace NAND.
- Napište tabulku pravdivostních hodnot funkce $f(x,y)$, kterou realizuje schema na obrázku. Co je to za funkci? K čemu může sloužit?

x	y	f
0	0	???
0	1	???
1	0	???
1	1	???

Pracujte ve dvojicích. Za každý splněný úkol si dejte oba zapsat čárku do hodnocení!